

Handläggare
Maria Wedenlid
Telefon: 08-508 09 014

Till
Norrmalms stadsdelsnämnd
2016-05-19

Låt fler forma framtiden! - remiss från Kommunstyrelsen

Förvaltningens förslag till beslut

1. Remissen besvaras med förvaltningens tjänsteutlåtande.
2. Paragrafen justeras omedelbart.

Johanna Engman
Stadsdelsdirektör

Teenie Bennerholt
Administrativ chef

Sammanfattning

En remiss om betänkande Låt fler forma framtiden (SOU 2016:5) från Kulturdepartementet har inkommit till stadsdelsnämnden via kommunstyrelsen för besvarande.

I utredningen 2014 års Demokratiutredning – Delaktighet och jämlikt inflytande, har utredarna tittat på hur engagemanget inom demokratin kan öka och breddas och hur individens möjligheter till delaktighet i och inflytande över det politiska beslutsfattandet mellan de allmänna valen kan stärkas.

Mycket av det remissen belyser är uppmärksammat i rapporten Skillnadernas Stockholm som stadens Hållbarhetskommissionen har tagit fram. Stockholms stad satsar på ett långsiktigt demokratiarbete för att nå en jämlik och hållbar stad.

Förvaltningen är positiv till att utredningen visar behovet av att öka medborgarnas inflytande och möjligheter att påverka de demokratiska processerna.

Bakgrund

En remiss om betänkande Låt fler forma framtiden (SOU 2016:5) från Kulturdepartementet har inkommit till stadsdelsnämnden via kommunstyrelsen för besvarande. Remissen skickas ut till berörda nämnder och bolag i Stockholms stad samt till ett flertal myndigheter och andra aktörer i regionen. Yttrandet ska vara bostads- och demokratiroteln tillhanda senast den 20 maj 2016.

Ärendet

I 2014 års Demokratiutredning – Delaktighet och jämlikt inflytande, har utredarna undersökt på hur engagemanget inom demokratin kan öka och breddas samt hur individens möjligheter till delaktighet i och inflytande över det politiska beslutsfattandet mellan de allmänna valen kan stärkas. Fokus i utredningen är individers möjligheter att utöva inflytande på andra sätt än genom de allmänna valen.

Utredningen belyser huvudsakligen två former av politisk påverkan. Det handlar för det första om möjligheten att utöva inflytande som förtroendevald inom ramen för de typiska beslutsformerna och, för det andra, om möjligheterna att som enskild individ eller tillsammans med andra påverka politiska beslutsfattare mellan valen.

Utredningen belyser vidare frågor om representation och om de förtroendevalda avspeglar befolkningssammansättningen utifrån kön, bakgrund, ålder och funktionsförmåga. Utredningen behandlar även frågor om ungas politiska representation, delaktighet och inflytande.

I betänkandet redogörs för tillståndet i demokratin och en samling förslag, bedömningar och rekommendationer till hur demokratin kan utvecklas och förstärkas.

I utredningen fastslås att valdeltagandet har ökat i de tre senaste riksdagsvalen och att intresset för politik bland unga är starkt. Utredningen belyser dock att det politiska inflytandet inte är jämnt fördelat samt att det är ett större avstånd mellan de som deltar och de som inte deltar.

Gränsen mellan de ”demokratiskt aktiva” och de ”demokratiskt passiva” sammanfaller i stor utsträckning med andra sociala och ekonomiska klyftor i samhället. De som inte deltar i demokratins processer har lägre utbildning, lägre inkomst och en svagare förankring på arbetsmarknaden. Vissa undersökningar visar även att gruppen passiva lider av ohälsa i större utsträckning än den demokratiskt aktiva gruppen. Skillnaderna avspeglar sig i vad som skulle kunna beskrivas som ett utanförskap och ett innanförskap

eller som vidgade klassklyftor. Utredningen visar även att skillnaderna mellan dessa grupper i stor utsträckning även är geografisk. De, som utredningen kallar, demokratiskt aktiva och de passiva bor i skilda bostadsområden, går i olika skolor och utövar sina fritidsintressen på olika platser.

I utredningen redovisas att andelen ”nyhetsundvikare” har ökat under senare år, och att denna grupp i stor utsträckning består av personer med svaga socioekonomiska resurser. Den demokratiska arenan, dvs. de platser där tankar, åsikter och intressen utbyts, blir således allt mer segregerad. Utredningen exemplifierar ytterligare ett problem att flera samhällstendenser såsom globaliseringen, digitaliseringen och klimat-hotet kan förstärka olikheterna mellan olika grupper samtidigt som dessa tendenser ställer demokratin och samhället i sin helhet inför nya utmaningar. Dessa samhällstendenser har och kan komma att under de närmaste åren förändra förutsättningarna för demokratin liksom för ekonomin, arbetsmarknaden och maktrelationerna i samhället. Utredarna menar att det på grund av detta kommer behövas fattas svåra beslut rörande fördelningen av resurser och det ställer än högre krav på att med demokratins mekanismer lyckas skapa konsensus bakom de beslut som är nödvändiga för samhällets långsiktiga hållbarhet och utveckling.

Utredningen föreslår att ny målsättning för demokratipolitiken ska vara en hållbar demokrati som kännetecknas av delaktighet och jämlikt inflytande. För att nå denna målsättning har kommuner, landsting och regering ett särskilt ansvar att ge medborgarna goda förutsättningar att delta och framföra synpunkter i politiska beslutsprocesser.

Utredningen har även tittat på de förtroendevaldas del i den demokratiska processen och analyserat de förtroendevaldas representativitet utifrån kön, bakgrund (födelse-land) och ålder och konstaterar att politiken inte är jämställd eller jämlik.

Även om kvinnors representation i riksdagen har minskat de två senaste mandatperioderna har jämställdheten i kommun- och landstingsfullmäktige förbättrats över tid. Det är i dag något fler kvinnor som innehar tyngre poster, såsom kommun- eller landstingsstyrelsens ordförande, än vad det var vid ingången av millenniumskiftet. Totalt sett är dock kvinnor underrepresenterade på inflytelserika positioner. Kvinnliga politiker är mer utsatta för hot, våld och trakasserier och lämnar sina uppdrag under och efter mandatperioden i högre utsträckning än män.

Därutöver avspeglar inte de politiska församlingarna den mångfald som i dag finns i det svenska samhället. Utrikes födda är underrepresenterade på alla nivåer i politiken.

Unga under 29 år är den grupp som är mest underrepresenterad i kommun- och landstingfullmäktige i relation till andelen bland de röstberättigade medan äldre är kraftigt underrepresenterade i riksdagen.

När det gäller unga medför underrepresentationen i den lokala demokratin att det är få unga som får erfarenhet av att ha ett förtroendeuppdrag, vilket är viktigt för det fortsatta politiska engagemanget.

Utredningen visar att de flesta unga upplever att de saknar inflytande över det politiska beslutsfattandet och en stor del känner sig inte delaktiga i samhället. Undersökningar visar samtidigt att det politiska intresset är starkt bland unga i dag. En stor andel av de unga är engagerade och vill påverka politiken. Unga visar en stark tilltro till demokratin och de allra flesta uttrycker ett stöd för de grundläggande demokratiska värderingarna. Utredarna anser att ungas engagemang och intresse ska ses som en tillgång för demokratin och föreslår att en försöksverksamhet med sänkt rösträttsålder till 16 år sker vid valen till kommunfullmäktige 2018 och 2022. Försöksverksamheten ska genomföras i kommuner som ansöker till regeringen om detta och den ska därefter följas upp och utvärderas. Genom att rösträttsåldern infaller då en person fortfarande går i skolan ökar också samhällets möjligheter att påverka ett röstningsbeteende på längre sikt. Samtidigt ger det skolan ett konkret tillfälle att undervisa om demokratifrågor.

Försöksverksamheten ska enbart gälla kommunala val och folkomröstningar, i vilka flera frågor som direkt berör ungas vardag avgörs. När det gäller val till riksdagen är det viktigt att rösträtten fortsatt är knuten till myndighetsåldern.

Utredningen belyser även vikten av att fullmäktige ska verka för att unga ska ges förutsättningar att delta och framföra sina synpunkter inför beslut. Utredarna föreslår bland annat ungdomsråd där unga ges möjlighet att medverka i politiska beslutsprocesser.

Utredarna redovisar i sin översyn av medborgarförslag att de gett begränsade demokratieffekter. Medborgarförslag har främst använts som en förslagslåda eller en synpunktshandling för vardagsnära frågor och de fåtal personer som lämnar förslag är inte representativa för befolkningssammansättningen i dess helhet. Behandlingen av medborgarförslagen tar också mycket tid och resurser i anspråk. Därutöver skapar medborgarförslag en relation mellan enskilda medborgare och förtroendevalda, men inte mellan

de förtroendevalda och sammanslutningar av medborgare. Enskilda förslag stimulerar därmed inte till en vidare dialog och ger heller ingen antydning om det finns en stark opinion i den fråga som väcks. I syfte att stärka dialogen mellan väljare och förtroendevalda och att förenkla den administrativa hanteringen för kommunerna och landstingen föreslås att medborgarförslaget ersätts av ett nytt verktyg, folkmotion, som blir tvingande för alla kommuner och landsting.

En folkmotion innebär att en enskild individ som har rösträtt till riksdagen får möjlighet att väcka ett förslag och om detta får stöd av en procent av de röstberättigade till riksdagen ska det tas upp som en motion i riksdagen. Folkmotionen ska kunna lämnas och stödjas över internet. Om motionen fått tillräckligt stöd väcks den i riksdagen på samma sätt som motioner av riksdagsledamöter och utskottsbehandlas. Beroende på vad motionen kräver kan ett bifall till motionen leda till ett utskottsinitiativ eller ett tillkännagivande till regeringen.

Därutöver föreslår utredningen att kommunerna och landstingen bör ha en plats på sin webbsida där all information som är relevant för medborgarnas demokratiska delaktighet finns tillgänglig och samlad.

Ärendets beredning

Ärendet har beretts inom administrativa avdelningen.

Förvaltningens synpunkter och förslag

Mycket av det remissen belyser är uppmärksammat i rapporten Skillnadernas Stockholm som stadens Hållbarhetskommissionen har tagit fram. Stockholms stad satsar på ett långsiktigt demokratiarbete för att nå en jämlik och hållbar stad.

Förvaltningen ser att det är positivt att stadens styr nämnderna genom tydligt formulerade mål för att förmå fler att bli delaktiga och därmed skapa förutsättningar för ett mer jämlikt inflytande.

Medborgarförslag och folkmotion

Förvaltningen har positiva erfarenheter av medborgarförslag och arbetar för att fler medborgare inom stadsdelsnämndsområdet ska nyttja möjligheten. Förvaltningen delar inte utredarnas kritik om att medborgarförslag inte stimulerar en dialog mellan förtroendevalda och medborgare. Dock kan förvaltningen hålla med om att det oftast är vardagsnärafrågor som behandlas inom ramen för medborgarförslag. Detta ser förvaltningen som en del av stadsdelsnämndernas uppdrag där Stockholms stad har valt att decentralisera vissa frågor för att skapa en större närhet mellan

förtroendevalda och medborgare i närområdet. Förvaltningen ser inte att folkmotion bör ersätta medborgarförslag utan kan fungera som ett komplement.

Ungdomsråd

Förvaltningen är positiv till att utredningen visar behovet av att öka ungas inflytande och möjligheter att påverka de demokratiska processerna. Nämnden har sedan ett antal år ett ungdomsråd. Flera andra nämnder har eller håller på och inträttar ungdomsråd och förvaltningen kan se att det är skillnader i hur olika nämnder väljer att hantera ungdomsråden.

Sänkt rösträttsålder

Förvaltningen tycker det bra att kommuner själva ska ansöka om att delta i försöksverksamheten avseende sänkt rösträttsålder. Förvaltningen tycker att kommuner som inför rösträtt från 16 års ålder ska jämföras med dem som inte gör det för att se om valdeltagandet blir högre och om fler unga tar förtroendeuppdrag.

Bilagor

Remissen till betänkandet Låt fler forma framtiden! (SOU 2016:5) är publicerad på regeringens externa webbplats, länken bifogas här: <http://www.regeringen.se/remisser/2016/03/remiss-sou-20165-lat-fler-forma-framtiden/>